

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧОРНОМОРСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ПЕТРА МОГИЛИ

Навчально-науковий інститут публічного управління та адміністрування

Кафедра соціальної роботи, управління і педагогіки

УДК 364-214-053.2-056.26

КОРЕКЦІЙНА РОБОТА ЯК УМОВА ПСИХОЛОГІЧНОГО РОЗВИТКУ
ДІТЕЙ З ПОРУШЕННЯМИ ІНТЕЛЕКТУ

Бакалаврська робота
за освітньою програмою «Соціальна робота»
спеціальність 231 – «Соціальна робота»

Виконала:

студентка IV курсу, 461 групи

Бовт Анастасія Василівна

Науковий керівник:

кандидат педагогічних наук,

доцент **Сургова С.Ю.**

Миколаїв – 2023

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. Діти з порушеннями інтелекту як соціальне явище суспільства.....	6
1.1 Аналіз поняття «порушення інтелекту» у дітей в науково-педагогічній літературі.....	6
1.2 Особливості психологічного розвитку дітей з порушеннями інтелекту.....	11
1.3 Зарубіжний досвід соціальної роботи з дітьми з порушеннями інтелекту.....	18
Висновки до першого розділу.....	25
РОЗДІЛ 2. Особливості корекційної роботи з дітьми з порушеннями інтелекту.....	26
2.1 Характеристика команди фахівців корекційної освіти.....	26
2.2 Аналіз сучасних корекційних технологій в роботі з дітьми з порушеннями інтелекту.....	31
2.3 Рекомендації з організації корекційної роботи, як умови психологічного розвитку дітей з порушеннями інтелекту	35
Висновки до другого розділу.....	42
ВИСНОВКИ.....	43
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	45

ВСТУП

Актуальність дослідження. Проблема корекційної роботи як умови психологічного розвитку дітей з порушеннями інтелекту є надзвичайно актуальною в Україні. В країні є значна кількість дітей з різними формами порушень інтелектуального розвитку, і їм потрібна спеціалізована підтримка та допомога для успішного розвитку та інтеграції в суспільство.

Незважаючи на зростання усвідомлення важливості корекційної роботи, існує недостатня кількість спеціалізованих закладів та ресурсів, що обмежує доступність корекційних послуг для всіх дітей з порушеннями інтелекту. Сучасна корекційна робота дозволяє зменшити проблеми, які виникають у дітей з порушеннями інтелекту. Це стосується процесу їх спілкування, поведінки, розвитку моторики, та сприяє покращенню рівня розвитку дітей, що забезпечує їм більш успішну соціальну адаптацію.

Дослідники наполягають, що корекційна робота є важливою для розвитку освітньої системи в Україні, оскільки допомагає забезпечити повноцінний доступ до освіти дітям з порушеннями інтелекту, сприяє реалізації права кожної дитини на освіту та формуванню інклюзивного суспільства. Але Україна потребує більш широкої та якісної підготовки фахівців з корекційної роботи, зокрема вчителів, психологів та соціальних працівників. Відсутність достатньої кількості висококваліфікованих фахівців може обмежувати якість надання корекційних послуг.

Отже, проблема корекційної роботи як умови психологічного розвитку дітей з порушеннями інтелекту є актуальною в Україні і вимагає системної та комплексної підтримки з боку держави, освітніх і медичних установ, а також громадськості в цілому.

На сьогоднішній день дослідження розвитку психіки дітей з порушенням інтелектом продовжуються, і багато науковців працюють у цій галузі, а саме Д. Кауфман, І. Сігель, Х. Майер, Ш. Файфер-Стіллман, Д. Брайн. Зазначені науковці та багато інших продовжують досліджувати цю тему, спрямовуючи свої зусилля на розуміння особливостей розвитку цієї

групи дітей та розробку ефективних підходів до їх підтримки та навчання. В Україні дослідженнями з розвитку психіки дітей з порушеним інтелектом займаються: Н. Мініна, О. Черкашина, О. Шепелева, О. Рябченко, Ю. Шевченко, С. Чупахіна, їх дослідження сприяють покращенню підходів до корекційної роботи та навчання цієї групи дітей.

Актуальність проблеми, її недостатня теоретична й практична розробленість, зумовили вибір теми нашого дослідження: **«Корекційна робота як умова психологічного розвитку дітей з порушеннями інтелекту»**.

Мета дослідження полягає у теоретичному аналізі корекційних технологій, спрямованих на психологічний розвиток дітей з порушенням інтелекту.

Відповідно до мети були визначені такі **завдання дослідження**:

- здійснити аналіз поняття порушення інтелекту у психолого-педагогічній літературі;
- розкрити особливості психологічного розвитку дітей з порушеннями інтелекту;
- проаналізувати зарубіжний досвід соціальної роботи з дітьми з порушеннями інтелекту;
- охарактеризувати команду фахівців та визначити ефективні корекційні технології в роботі з дітьми з порушеннями інтелекту;
- розробити методичні рекомендації, щодо корекційної роботи як умови психологічного розвитку дітей з порушеннями інтелекту.

Об'єкт дослідження – діти з порушеннями інтелекту як соціальне явище.

Предмет дослідження – особливості корекційної роботи з дітьми з порушеннями інтелекту.

Для досягнення мети і реалізації завдань дослідження було використано комплекс **методів** дослідження: аналіз наукової літератури з

метою встановлення стану розробленості досліджуваної проблеми, синтез, узагальнення, систематизація.

Теоретична значущість дослідження полягає в тому, що набули подальшого розвитку наукові уявлення про значення корекційної роботи з дітьми з порушеннями інтелекту, а також проаналізовано ефективні корекційні технології в роботі з дітьми з порушеннями інтелекту.

Практичне значення: полягає у розробці рекомендацій щодо організації корекційної роботи, як умови психологічного розвитку дітей з порушеннями інтелекту. Результати дослідження можуть бути використані в процесі загально педагогічної і спеціальної підготовки майбутніх соціальних педагогів і соціальних працівників у ЗВО на курсах підвищення кваліфікації спеціалістів соціальної сфери, у практичній діяльності системи соціальних служб.

Структура та обсяг дипломної роботи. Дипломна робота складається зі вступу, двох розділів, висновків до них, загальних висновків, списку використаних джерел. Загальний обсяг дипломної роботи становить 51 сторінок, з них 44 сторінок – основний текст

РОЗДІЛ І ДІТИ З ПОРУШЕННЯМИ ІНТЕЛЕКТУ ЯК СОЦІАЛЬНЕ ЯВИЩЕ СУСПІЛЬСТВА

1.1 Аналіз поняття «порушення інтелекту» у дітей в науково-педагогічній літературі

Стрімке збільшення дітей з особливими освітніми потребами в усьому світі та дітей з вадами розумового розвитку, зокрема, створює виклик для всього цивілізованого світу. Діти з проблемами інтелектуального розвитку потребують особливого підходу. Адже, як зазначають сучасні нейропсихологи. Т. Ахутіної, Т. Візель, своєчасний початок спеціальної роботи в ранньому періоді розвитку дозволить зменшити кількість дітей з інтелектуальною недостатністю і перевести їх на рівень дітей з мінімальною мозковою дисфункцією або дітей з труднощами в навчанні [1].

Вчені всього світу намагаються вирішити проблему великої кількості дітей з вадами розумового розвитку. Якщо ми звернемося до праць Едуарда Сегіна, К. Грачової, Л. Виготського, то зрозуміємо, що вони були орієнтовані на корисних членів суспільства. Вчені зазначали, що можливість робити внесок у суспільство позбавляє їх можливості бути тягарем для нещасних батьків і суспільства в цілому. У своєму виступі Л. Виготський рекомендував зосередити увагу на соціальному вихованні дітей, яке усуває негативні соціальні розшарування в доступній діяльності. Психолог зазначив, що питання дефективності слід розглядати як соціальну проблему, а не біологічну. Соціальне виховання є засобом послаблення особистості особистості [2, с.48].

Інтелект (від латинського слова *intellectus* – розуміння, розуміння) у психологічній науці розглядається не тільки як «відносно стійка структура розумових здібностей індивіда», а й як порушення інтелекту [3, с.29]. Дослідниця Т. Овчиннікова, даючи аналіз різних підходів до інтелекту,

дозволяє виділити його основні, найважливіші складові, розкриваючи його зміст:

- 1) різноаспектне мислення;
- 2) розумові можливості людини;
- 3) здатність ставити і вирішувати нові проблеми;
- 4) загальна поінформованість, рівень підготовки;
- 5) система пізнавальних процесів (у широкому розумінні);
- 6) адаптаційна реакція, що забезпечує ефективність взаємодії з середовищем [4, с.18].

Таким чином, інтелекту це психічне явище, яке проявляється як загальна здатність індивіда пристосовуватися до вирішення різноманітних завдань, які ставить перед людиною життя, що згодом істотно впливає на успішність її професійної діяльності. Структура інтелекту дуже складна і маловивчена. У наукових працях зазначається, що провідним симптомом для всіх форм інтелектуальних розладів є нерозвиненість здатності до абстрагування та узагальнення, яка проявляється в дошкільному віці.

За сучасними даними ООН, у світі налічується близько 450 мільйонів людей з важкими порушеннями психічного та фізичного розвитку. За даними Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ), у світі народжується 13% дітей з особливими освітніми потребами. Зокрема, 3% дітей народжуються з інтелектуальними вадами, 10% – з іншими вадами фізичного та психічного розвитку. Якщо провести ретроспективний аналіз ставлення до проблеми інтелекту, то можна зробити висновок, що раніше ця проблема була суто медичною, а вже потім соціальною. У літературних джерелах ми маємо справу з такими поняттями, як «розумова відсталість», «ідіотія», «дебільність», «імбіціальність», «дебільність». Вивчення проблеми інтелектуальних розладів почалося з вивчення проблеми деменції.

Як відомо, інтелектуальна недостатність є досить складною особливістю розвитку дитини. Відомо, що інтелектуальна недостатність є

системним порушенням пізнавальної діяльності, протилежною їй є затримка психічного розвитку (ЗПР) і є необоротною [2, с.49].

Поняття «порушений інтелект» у науково-педагогічній літературі позначає групу психологічних понять, які описують різні рівні розвитку інтелектуальних здібностей людини. Зазвичай, це поняття використовується для опису дефіциту розвитку психічних функцій, що виявляється в порушенні здатності сприймати, розуміти, аналізувати та інтегрувати інформацію.

Дослідники характеризують поняття «розумова відсталість», як недостатність розвитку інтелектуальних функцій у дітей і підлітків. Розумова відсталість характеризується порушеннями здатності сприймати, розуміти, аналізувати та інтегрувати інформацію.

Науковці визначають психічне недорозвинення, як сукупність етіологічно різних спадкових, вроджених або рано набутих стійких непрогресуючих синдромів загальної розумової відсталості, що проявляється в утрудненні соціальної адаптації переважно внаслідок переважаючого інтелектуального порушення [5, с.391]. За даними вчених, близько 50-70% диференційованих форм інтелектуальної недостатності передаються на генетичному рівні.

Однією з найпоширеніших причин глибоких розладів є хромосомні аномалії. При аномаліях аутосомної системи інтелектуальні порушення бувають різко вираженими і нерідко поєднуються з різними численними порушеннями розвитку, включаючи аномалії будови обличчя, черепа, загальну диспластичність статури, порушення внутрішніх органів, кісткової системи, слуху та зору. Несприятливі спадкові фактори можуть діяти самостійно, але частіше в комплексній взаємодії з факторами зовнішнього середовища, може провокувати спадкову схильність до різних захворювань.

На думку Л.С. Виготського, основними і несприятливими факторами порушення психічного розвитку є слабка допитливість (орієнтація) і повільна

навчальність дитини, тобто її слабка сприйнятливність до нового. Це внутрішні біологічні («ядерні») ознаки розумової відсталості [2].

Результати аналізу досліджень вітчизняних науковців свідчать про те, що вони розглядають інтелектуальні порушення, як стійкі розлади пізнавальної діяльності внаслідок органічного ураження головного мозку (спадкового чи набутого) у процесі соціальної адаптації, сукупність спадкових, вроджених або набутих стійких синдромів загальної розумової відсталості в розвитку, що виявляється в труднощах адаптації в соціальному середовищі [7, с.29].

Ключові аспекти поняття є загальними: вони стосуються того, що такі порушення проявляються в дитинстві, негативно впливають на розвиток особистості та набуття нею здатності до самостійної діяльності (через труднощі сприйняття та розуміння нової інформації та засвоєння нові навички (порушення інтелекту). Як зазначають Шалок, Лукасон і Шогрен, незважаючи на розвиток термінології, що використовується для позначення інтелектуальних порушень, і прогрес у наукових дослідженнях, соціальній політиці та клінічній практиці, сама конструкція «інтелектуальних порушень» залишилася практично незмінною протягом останніх десятиліть, включаючи когнітивні порушення, адаптивний і ранній прояв цих симптомів [8, с.116].

У науково-педагогічній літературі поняття «порушення інтелекту» використовується для опису різних станів, що характеризують знижений рівень інтелектуальних здібностей, та значним обмеженням когнітивних функцій та інтелектуальних здібностей.

У наукових дослідженнях використовуються різноманітні терміни, що відображають інтелектуальну недостатність, залежно від конкретного контексту та системи класифікації. Деякі з найпоширеніших термінів, що можуть зустрітися у таких дослідженнях, включають наступні:

- порушення розумового розвитку легкого ступеня (розумова відсталість легкого ступеня. У цієї категорії дітей мислення конкретне,

стереотипне, некритичне, обмежене безпосереднім досвідом і необхідністю задоволення нагальних потреб; мисленнєві операції, здатність до встановлення причинно-наслідкових зв'язків, стосунки не складаються);

- інтелектуальна недостатність середнього ступеня (розумова відсталість середнього ступеня, що характеризується несформованістю пізнавальних процесів).

Вчені розглядають порушення інтелекту як обмеження в розвитку таких когнітивних функцій, як мислення, увага, пам'ять, мова та сприйняття. Наголошується на важливості розуміння індивідуальних особливостей кожної дитини з інтелектуальною недостатністю та використання адекватних методів і прийомів навчально-корекційної роботи [10, с.12].

Вчений П.Я.Гальперін вніс значний внесок у розуміння поняття "інтелектуальна недостатність" у дітей з психолого-педагогічної перспективи. Він розробив концепцію діяльнісного методу, яка базується на ідеї того, що діти з вадами розумового розвитку повинні бути активними учасниками свого навчання та розвитку.

Дослідник підкреслював важливість стимулювання когнітивних процесів у цих дітей та використання медіації, яка допомагає їм засвоювати нові знання та навички [11]. Його підходи до корекційної роботи з цією категорією дітей стали важливими засадами для розробки ефективних методів і практик у сфері освіти та психологічної підтримки.

Отже, проаналізувавши наукову літературу, ми з'ясували, що інтелектуальна недостатність відноситься до широкого спектру розладів, що характеризуються обмеженими здібностями в розумовій сфері. Це поняття охоплює різні рівні важкості інтелектуальних порушень, від легкого до важкого ступеня. Інтелектуальна недостатність може бути вродженою або набутою в результаті патологічних процесів або впливу неблагоприятних факторів на розвиток мозку.

Порушення інтелекту використовується в різних психологічних та медичних дисциплінах для опису недостатнього розвитку когнітивних

функцій, таких як мислення, мовлення, сприйняття, увага та пам'ять. Воно служить основою для класифікації та діагностики інтелектуальних порушень, а також для розробки індивідуалізованих підходів у навчанні, розвитку та підтримці дітей та підлітків з інтелектуальною недостатністю.

Вивчення інтелектуальної недостатності в наукових дослідженнях і навчальних програмах спрямоване на розуміння її причин, механізмів розвитку та впливу на індивіда. Це дозволяє розробляти ефективні методики та програми інтервенції, спрямовані на поліпшення когнітивних, соціальних та життєвих навичок у людей з інтелектуальною недостатністю.

1.2 Особливості психологічного розвитку дітей з порушеннями інтелекту

Особливості психологічного розвитку дітей з порушеннями інтелекту включають недостатність розвитку інтелектуальних функцій у порівнянні з типовими рівнями розвитку. У таких дітей спостерігаються різноманітні особливості, які можуть впливати на їх когнітивні, мовленнєві, соціальні та емоційні здібності.

Дитячий розвиток з порушенням інтелекту характеризується затримкою у набутті певних навичок та досягненні важливих мілістейнів у розвитку. Когнітивні функції, такі як сприйняття, мислення, увага та пам'ять, можуть бути обмеженими або неспівмірними до віку дитини. Крім того, діти з порушеннями інтелекту можуть мати труднощі у мовленнєвому розвитку, виявляти соціальну незрілість, емоційну нестабільність та труднощі у взаємодії з оточуючими.

Психологічний розвиток таких дітей вимагає індивідуального підходу, диференційованих методів та стратегій навчання, а також підтримки та розуміння з боку батьків, вчителів та спеціалістів. Важливо стимулювати їх когнітивні процеси, розвивати соціальні навички та допомагати у формуванні позитивної самооцінки та самовизначеності.

Дослідження в галузі психологічного розвитку дітей з порушеннями інтелекту продовжуються з метою поліпшення підходів до їх навчання, розвитку та соціальної адаптації. Розуміння особливостей психологічного розвитку цих дітей є важливим етапом у покращенні їх життєвих можливостей та якості життя.

В Україні для визначення наявності та ступеня порушень інтелектуального розвитку використовуються діагностичні критерії, визначені МКБ-10, та відповідні показники IQ, а саме:

- діти з IQ у діапазоні 50-69 характеризуються легким ступенем порушення інтелекту. Вони здатні до самообслуговування, можуть виконувати просту роботу, володіє навичками особистої гігієни, але потребує допомоги у вирішенні складних завдань у навчанні та повсякденному житті, може виявляти ознаки соціальної незрілості;

- діти з IQ у діапазоні 35–49 характеризуються середнім ступенем порушення інтелекту. У них спостерігається затримка мовлення, є виражені труднощі в навчанні, порушення соціальної взаємодії. Вони можуть виконувати інструкції, прості завдання, але не може функціонувати самостійно без сторонньої підтримки;

- діти з IQ у діапазоні 20-34 характеризуються важким ступенем порушення інтелекту. Вони не вміють рахувати і читати, мають малий словниковий запас, спілкуються жестами, потребують постійної підтримки протягом усього життя;

- діти з IQ нижче 20 характеризуються глибоким ступенем порушення інтелекту. У дітей можуть бути сформовані певні специфічні навички, але вони мають обмежене розуміння того, що відбувається, розуміння мови є символічним, вонт не в змозі слідувати простим інструкціям і залежать від постійної сторонньої допомоги [12].

Проблемами навчання, виховання, а також соціально-трудової адаптації дітей з вадами розумового розвитку займається наука – олігофренопедагогіка.

Олігофренія (думка) - вроджене або рано набуте (в перші роки життя) недоумство, що виражається в недорозвиненні всієї психіки, але головним чином інтелекту. Вроджене слабоумство з ознаками недорозвинення (олігофренія) прийнято відрізняти від недоумства - набутого недоумства з порушенням психічної діяльності [13, с.10].

У ході нашого дослідження, ми вирішили розглянути наступні порушення :

- ідіотія, яка представляє собою найглибший інтелектуальний дефіцит, характеризується низьким рівнем інтелекту (менше 20 IQ) і може бути вродженою або придбаною в ранньому дитинстві. Особи з ідіотією не можуть навчатися і майже повністю позбавлені здатності мислити. Вони не володіють навичками особистої гігієни і самообслуговування. Здатність до ходьби розвивається з труднощами, а рухи характеризуються стереотипними помахами. Мовлення відсутнє, замість нього присутні окремі звуки, вигуки та іноді окремі слова, що вживаються неконтекстуально. Емоції пов'язані з безумовними рефлексорними потребами, такими як реакція на голод або задоволення від їжі, тепла, холоду або болю. Виразність емоцій обмежена до простих форм, таких як крик, рухове збудження та агресія [14].

Часто особи з ідіотією не можуть жувати та ковтати непридатну для життя їжу, і їх харчування обмежується рідкісною їжею. Люди з ідіотизмом часто не розрізняють рідних від чужих. Емоції у них прості і пов'язані лише з задоволенням або незадоволенням, яке виражається найпримітивнішими способами, такими як хвилювання або крик. Виявлення злоби дуже легке і проявляється в сліпій лютості та агресивних нахилах, часто спрямованих на саму себе (укуси, подряпини, удари). Часто хворі особи споживають різні непристойні речі, жують і смокчуть все, що потрапляє під їхню руку. Грубому недорозвиненню психіки часто супроводжуються грубими фізичними недоліками. Діти з таким ступенем деменції часто проживають у соціальних гуртожитках;

- імбеціальність, яка представляє середній ступінь розумової відсталості, характеризується елементарним мисленням та недорозвиненим мовленням.

Існують різні ступені імбеціальності:

- глибока імбеціальність наближається до ідіотизму (IQ = 20-50), але у таких осіб можуть розвиватися навички особистої гігієни. Вони впізнають близьких і реагують на звичні прохання, а також використовують окремі слова для спілкування. Фразове мовлення відсутнє;

- виражена імбеціальність (IQ = 20-30) - діти здатні оволодіти навичками не тільки особистої гігієни, але й елементарного самообслуговування. Мовлення обмежується бідним набором 2-3 словних фраз, які використовуються в контексті побутових ситуацій;

- помірна імбеціальність (IQ = 35-49) - особа володіє фразовим мовленням, може впізнавати та відтворювати букви, склади та прості слова. Можливе засвоєння простих навичок праці;

-дебільність є значно менш глибоким ступенем розумової відсталості (IQ = 50-70). Особи з дебільністю не здатні опанувати зміст масової шкільної програми. У них обмежені здатності до свідомого засвоєння знань, узагальнених правил, закономірностей та теоретичного матеріалу. Вони навчаються в спеціальних школах. Якщо такі діти відвідують загальноосвітню школу, то це призводить до непереборних труднощів у навчанні, низьких оцінок, каркання та покарань від вчителів та батьків, а також негативного ставлення однокласників. Усе це може спричинити невротичні реакції, такі як грубість, підвищена нервозність, збудження або навпаки, апатія. Завдяки належному навчанню та вихованню діти з розумовими вадами можуть досягти адаптації для самостійного життя.

Розумова відсталість може бути наслідком органічного ураження головного мозку, яке дитина пережила на більш пізньому етапі розвитку (деменція). До пошкодження мозку дитина мала період нормального розвитку. Когнітивний потенціал таких дітей дещо вищий, ніж у олігофренів,

але нижчий, ніж у нормальної дитини. До цієї категорії відносяться діти, які перенесли черепно-мозкові травми. Діти швидко втомлюються, знижується пам'ять, гальмується мислення.

Розумова відсталість на пізніх стадіях може бути викликана енцефалітом (запаленням головного мозку), який може давати вторинні ускладнення дефекту розвитку - негативні риси характеру і поведінкові аномалії. Такі діти практично здорові, розумова відсталість не прогресує, але під впливом збиральної роботи посилюється [16, с.49].

Інтелектуальна недостатність може бути пов'язана із захворюваннями центральної нервової системи, такими як шизофренія, епілепсія, церебральний сифіліс, ревматичні ураження. Кожен з них викликає порушення психічного розвитку.

Розумова відсталість характеризується особливим розвитком мислення, який характеризується недостатньо високим рівнем довільної уваги (здатністю зосередитися на певному завданні), недостатньою стійкістю в сприйнятті й аналізі явищ навколишньої дійсності, обмеженістю уяви. Як позитивні, так і негативні емоції у такої дитини характеризуються безпосереднім активним проявом у поведінці. Спостерігається певна обмеженість потреб дитини, особливо пізнавальних і викликають у неї інтерес до діяльності.

Діти з порушеннями інтелекту в результаті цілеспрямованого навчання і виховання оволодівають практичними діями (особливо трудовими). Формування розумових дій здійснюється завдяки спеціально організованому навчанню і вихованню, а також корекційній роботі. Чим раніше фахівці залучаться до розвитку малюка, тим інтенсивніше буде його розвиток. Так, наприклад, спеціальна робота з боку корекційних педагогів і психологів вимагає розвитку продуктивного (обов'язкова наявність результату діяльності, яку виконує дитина) і творчого (заохочення дитини до ініціативи у виконанні завдання і презентації) результати власної діяльності, характер діяльності таких дітей.

За трактуванням Л. Виготського, важливим елементом у розвитку дитини з інтелектуальною недостатністю є соціальна підтримка та відповідне середовище. Вчений рекомендував створити зону найближчого розвитку, де дитина могла б отримати підтримку, допомогу та освіту від кваліфікованих дорослих.

Вчений наголошував на важливості розвитку мовлення та спілкування дітей з інтелектуальною недостатністю, оскільки це сприяє їх пізнавальному розвитку та соціальній адаптації. Виготський підкреслив важливість взаємодії з іншими людьми та використання зовнішніх інструментів підтримки, таких як підказки, інструменти чи технології, щоб допомогти дітям з вадами розумового розвитку виконувати завдання, які вони не змогли б виконати самостійно [2].

Психологічний розвиток дітей, що мають інтелектуальну недостатність, є результатом взаємодії різноманітних факторів і може виявляти своєрідні особливості. Для належного розуміння цього явища, важливо враховувати наступні ключові аспекти:

- когнітивний розвиток: діти з інтелектуальною недостатністю часто відчують затримку або обмеження когнітивного функціонування. Вони можуть мати труднощі з пам'яттю, вирішенням проблем, абстрактним мисленням і узагальненням інформації. Їхній когнітивний розвиток може прогресувати повільніше та потребуватиме індивідуальних методів навчання;
- мова та комунікація: розвиток мовлення зазвичай страждає у дітей з інтелектуальними вадами. Вони можуть відчувати проблеми з продукуванням мови, розумінням і виразними мовними навичками. Альтернативні методи спілкування, такі як мова жестів або системи розширеного та альтернативного спілкування (ААС), можуть використовуватися для підтримки їхніх потреб у спілкуванні;
- соціальні навички та ставлення: дітям з інтелектуальними вадами може бути важко розвивати та підтримувати соціальні навички та ставлення. Їм може бути важко зрозуміти соціальні сигнали, інтерпретувати наміри

інших і брати участь у взаємній взаємодії. Навчання та підтримка соціальних навичок може сприяти соціальному розвитку та значущим стосункам;

- емоційно-поведінкова регуляція: у деяких дітей з інтелектуальною недостатністю можуть виникати труднощі з емоційною регуляцією та проявлятися складна поведінка. У них можуть виникати труднощі в ідентифікації та вираженні емоцій, подоланні розчарування та тривоги, а також розумінні соціальних норм. Використання поведінкових втручань та надання емоційної підтримки можуть сприяти поліпшенню емоційного благополуччя;

- самооцінка: у дітей з інтелектуальною недостатністю може спостерігатися знижена самооцінка та менш розвинуте почуття власної гідності у порівнянні з їхніми ровесниками. Важливим є створення сприятливого середовища, яке сприяє розвитку їх сильних сторін, посиленню їхньої індивідуальності та формуванню позитивного самоусвідомлення;

- незалежність та життєві навички: розвиток незалежності та життєвих навичок має вирішальне значення для покращення функціональних здібностей дітей з інтелектуальною недостатністю та сприяння загальному благополуччю. Навчання загальним навичкам, таким як особиста гігієна, самообслуговування та базові домашні завдання, може допомогти їм стати більш самодостатніми;

- освітня та терапевтична підтримка: діти з інтелектуальною недостатністю часто отримують користь від індивідуально розроблених освітніх планів, які враховують їх конкретні потреби. Спеціальні освітні послуги, терапевтичні втручання (наприклад, трудова терапія, логопедія) та використання допоміжних технологій можуть сприяти їх навчанню та розвитку;

- залучення сім'ї та громади: активна участь сімей та вплив громади мають велике значення для підтримки психологічного розвитку дітей з інтелектуальною недостатністю. Співпраця з родинами, надання ресурсів та

інформації, а також створення інклюзивного середовища сприяє їх загальному добробуту та соціальній інтеграції.

Важливо пам'ятати, що кожна дитина з інтелектуальною недостатністю унікальна і її психологічний розвиток може відрізнятися. Раннє втручання, інклюзивна освіта та міждисциплінарна підтримка відіграють важливу роль в оптимізації розвитку та допомагають їм повністю розкрити свій потенціал.

Отже, проаналізувавши наукову літературу, ми з'ясували, що до особливостей психологічного розвитку дітей з інтелектуальною недостатністю відносяться затримки когнітивного, мовленнєвого, соціального та емоційного розвитку. Ці діти можуть мати обмежений словниковий запас, труднощі зі сприйняттям, мисленням і розумінням мови. Їм може бути важко налагоджувати соціальні контакти, розуміти соціальні норми і правила, а також регулювати емоції.

Психологічний розвиток цих дітей потребує особливого підходу, що враховує їхні індивідуальні потреби та здібності. Важливо стимулювати їхній когнітивний розвиток, розвивати навички спілкування, сприяти соціальній інтеграції та розвивати емоційну компетентність. Також, важливо підтримувати їх незалежність і розвиток навичок самообслуговування в межах їхнього потенціалу.

1.3 Зарубіжний досвід соціальної роботи з дітьми з порушеннями інтелекту

Зарубіжний досвід соціальної роботи з дітьми з інтелектуальною недостатністю включає широкий спектр підходів та програм, спрямованих на поліпшення якості життя цієї категорії дітей.

Наприклад, в Європі та Північній Америці широко використовуються програми інтеграції, які сприяють включенню дітей з інтелектуальною недостатністю у загальну освітню систему. Ці програми спрямовані на забезпечення рівних можливостей та підтримку їхнього академічного та

соціального розвитку. Вони включають індивідуальні плани навчання та підтримку вчителів та спеціалістів у навчальному процесі.

Крім того, існують програми ранньої інтервенції, спрямовані на підтримку дітей з інтелектуальною недостатністю та їх сімей на ранніх етапах розвитку. Ці програми надають медичну, освітню та психологічну підтримку, сприяють розвитку навичок та забезпечують необхідну ресурсну базу для дітей та їх родин.

Також, варто відзначити програми професійної підготовки та реабілітації, спрямовані на допомогу дітям з інтелектуальною недостатністю у здобутті навичок, необхідних для самостійного життя та працевлаштування. Ці програми надають практичну підтримку, включаючи тренінги, практичні заняття та соціальну адаптацію, з метою забезпечення їхньої незалежності та активної участі в суспільстві.

Цікавими на наш погляд є програми розвитку соціальної поведінки, що спрямовані на поліпшення соціальних навичок у дітей з інтелектуальною недостатністю, включаючи комунікацію, взаємодію з оточуючими, адаптацію до нових ситуацій та встановлення правил поведінки [17, с.77].

Розширена програма підтримки дитинства, що розроблена в США, є однією з таких програм, яка застосовує різноманітні підходи, включаючи інтенсивний догляд та підтримку батьків, для раннього втручання в розвиток дітей з інтелектуальними вадами.

Підтримка сім'ї також є важливим аспектом, де програми підтримки сім'ї з дитиною, що має інтелектуальну недостатність, можуть включати консультування батьків, навчання правильному догляду за дитиною та інші підходи з метою надання максимальної підтримки таким сім'ям.

Щодо інтенсивної поведінкової терапії, ця програма спрямована на розвиток поведінкових та комунікативних навичок у дітей з інтелектуальними вадами, через підсилення позитивної поведінки та зменшення негативних проявів.

Програми навчання самообслуговування також мають значення, оскільки вони спрямовані на розвиток навичок самообслуговування, таких як одягання, прийом їжі та особиста гігієна. Ці навички є важливими для самостійної життєдіяльності дітей з інтелектуальною недостатністю.

Загалом зарубіжний досвід соціальної роботи з дітьми з інтелектуальною недостатністю дозволяє визначити найбільш ефективні підходи та програми щодо покращення якості життя цієї категорії дітей.

Американська асоціація з порушеннями інтелектуального розвитку та розвитку (AAIDD) визначає інтелектуальні порушення як такі, що пов'язані зі значними обмеженнями в інтелектуальному функціонуванні та адаптивній поведінці, що виражається в порушенні засвоєння академічних, соціальних і практичних знань і проявляється у віці 18 років. років» [8, с.117] .

Американська психіатрична асоціація (APA) у своєму п'ятому оглядовому діагностичному та статистичному посібнику з психічних розладів (DSM-5) класифікує інтелектуальну недостатність як порушення нервового розвитку та наголошує на їх стійкому характері та зв'язку з ранніми дисфункціями мозку. Основними діагностичними ознаками таких розладів є розбіжність між інтелектуальними функціями (здатністю міркувати, абстрактно мислити, робити судження, розуміти, навчатися, розв'язувати проблеми, планувати) та адаптаційними навичками (виконання повсякденної діяльності в академічних практичних сферах у різних контекстах – у вдома, у школі, у громаді тощо) відповідно до віку, статі та соціокультурних очікувань. Порушення цих функцій і навичок можуть проявлятися не тільки після досягнення людиною 18 років, але протягом усього періоду становлення особистості [18].

З роками Китай розвинув тему соціальної роботи з дітьми з інтелектуальними вадами, де більше визнається важливість надання комплексної підтримки та послуг для сприяння їх добробуту та залученості. Розглянемо деякі ключові аспекти досвіду соціальної роботи з дітьми з вадами розумового розвитку в Китаї. Мережа спеціальної освіти

представлена спеціальними освітніми школами та класами, спеціально розробленими для дітей з інтелектуальними вадами. Ці школи пропонують персоналізовані освітні програми, лікування та професійне навчання для задоволення унікальних потреб учнів з інтелектуальними вадами.

Сфера реабілітаційних послуг допомагає підтримувати розвиток та інтеграцію дітей з інтелектуальними вадами. Ці послуги включають програми раннього втручання, терапевтичні послуги, тренінги соціальних навичок та навчання батьків для покращення загального функціонування дитини та підтримки сім'ї.

Уряд Китаю запровадив різні політики та ініціативи для покращення послуг соціальної роботи для дітей з розумовими вадами. Це включає надання фінансової допомоги, освітніх ресурсів і можливостей професійного навчання для соціальних працівників і педагогів, які працюють з цими дітьми.

Групи підтримки батьків стали важливим аспектом соціальної роботи з дітьми з вадами розумового розвитку в Китаї. Ці групи надають батькам платформу для обміну досвідом, отримання знань і навичок, а також отримання емоційної підтримки один від одного та від професіоналів.

Співпраця між урядовими установами, неурядовими організаціями та міжнародними організаціями зіграла вирішальну роль у просуванні послуг соціальної роботи для дітей з вадами розумового розвитку в Китаї. Ця співпраця часто включає ініціативи з нарощування потенціалу, дослідницькі проекти та обмін знаннями для покращення якості та ефективності послуг [19, с.104].

У Китаї було докладено зусиль, щоб підвищити обізнаність про права та потреби дітей з вадами інтелекту та захистити їхню інтеграцію в різні аспекти суспільства. Соціальні працівники та правозахисні організації працюють разом, щоб просувати інклюзивну політику, боротися зі стигмою та дискримінацією та розширювати можливості дітей з інтелектуальними вадами та їхніх сімей.

Важливо відзначити, що досвід соціальної роботи з дітьми з вадами розумового розвитку може відрізнятись в різних регіонах Китаю через відмінності в ресурсах, культурних нормах і місцевих ініціативах. Незважаючи на це, існує постійне прагнення покращити життя та добробут цих дітей за допомогою соціальної роботи та спільних зусиль.

Як приклад звернемося до досвіду Німеччини, в якій соціальна робота з дітьми з вадами розумового розвитку базується на принципах інклюзії, прав людини та прав дитини. Система соціальної роботи спрямована на забезпечення рівних можливостей дітей з вадами розумового розвитку, доступу до освіти, медичного обслуговування, психологічної підтримки та інших необхідних послуг.

У Німеччині діє розгалужена мережа підтримки дітей з вадами розумового розвитку. Ця мережа включає соціальних працівників, психологів, педагогів-спеціалістів, медичний персонал та інших спеціалістів, які працюють разом, щоб надати комплексну допомогу цій групі дітей.

Одним із ключових аспектів системи соціальної роботи з дітьми з вадами розумового розвитку в Німеччині є підтримка інклюзивної освіти. Німецьке законодавство гарантує право на освіту для всіх дітей, у тому числі для дітей з вадами розумового розвитку. Інклюзивна освіта передбачає навчання дітей з особливими потребами у звичайних загальноосвітніх школах, надання їм необхідної підтримки та адаптацію навчальної програми до їхніх потреб.

Крім того, в Німеччині існують спеціалізовані центри та організації, які надають медичну та психологічну допомогу дітям з інтелектуальною недостатністю. Ці центри співпрацюють із соціальними працівниками та іншими фахівцями, щоб надати повну підтримку та послуги дітям з інтелектуальними вадами. Ці організації можуть діагностувати та оцінити стан дитини, розробити індивідуальні плани розвитку та навчання, надати рекомендації щодо психологічного та медичного втручання [20].

У деяких випадках, коли особливі потреби дитини не можуть бути повністю задоволені в звичайній школі, існують спеціальні школи для дітей з інтелектуальними вадами. Ці школи пропонують індивідуальну навчальну програму та більш інтенсивну підтримку для дітей з різними рівнями інтелектуальної недостатності.

Соціальні працівники Німеччини, які працюють з дітьми з вадами розумового розвитку, забезпечують індивідуальний підхід до кожної дитини, орієнтуються на її потреби та здібності. Вони сприяють інклюзивній освіті, співпрацюючи зі школами та навчальними закладами, щоб забезпечити дітям доступ до навчання та соціальної взаємодії з однолітками.

Крім того, соціальні працівники надають підтримку сім'ям дітей з вадами розумового розвитку, надаючи їм інформацію, консультації, ресурси та послуги, необхідні для оптимального розвитку та самостійного функціонування дитини. Вони також сприяють створенню мережі підтримки та співпраці між різними установами, організаціями та фахівцями, які працюють з дітьми з вадами розумового розвитку.

Соціальна робота з дітьми з вадами розумового розвитку в Німеччині, базується на комплексному підході, який враховує фізичні, психологічні, соціальні та освітні потреби цих дітей. Це включає індивідуальну підтримку, програми реабілітації, терапію, навчання та інші форми допомоги, спрямовані на розвиток навичок, автономії та соціальної інтеграції.

Останніми роками в Німеччині спостерігається збільшення уваги до інклюзивної освіти та соціальної інтеграції дітей з інтелектуальними вадами. Запроваджуються нові програми та ініціативи, спрямовані на забезпечення рівних можливостей і прав для дітей з інтелектуальними вадами.

Загалом, соціальна робота з дітьми з вадами інтелекту в Німеччині є складною та багатогранною галуззю, метою якої є підтримка та розвиток цих дітей для досягнення їхнього оптимального потенціалу та повної соціальної участі. Важливо відзначити, що мережа підтримки дітей з вадами розумового розвитку в Німеччині постійно розвивається та вдосконалюється. Уряд

Німеччини надає фінансову підтримку та створює сприятливі умови для розвитку системи. Пріоритетом є забезпечення всебічного розвитку та благополуччя дітей з інтелектуальною недостатністю та їх інтеграція в суспільство.

Загалом, зарубіжний досвід соціальної роботи з дітьми з інтелектуальною недостатністю може дати цінні ідеї та практичні рекомендації для розвитку відповідної роботи в Україні. Принципи та підходи, які використовуються в інших країнах, можуть бути адаптовані та імплементовані в українському контексті з урахуванням національних особливостей та ресурсів.

Висновки до першого розділу

Проаналізувавши таке соціальне явище, як діти з порушенням інтелекту, ми дійшли наступних висновків.

На підставі аналізу наукової літератури можна зробити висновок, що інтелектуальні порушення є складною особливістю, яка може бути спричинена різними факторами. Дослідження показують, що вчені розглядають поняття "порушення інтелекту" як стійкі порушення пізнавальної діяльності, що виникають внаслідок ураження головного мозку і можуть бути як набутими, так і успадкованими.

Психологічний розвиток дітей з порушеннями інтелекту може виявляти різноманітні особливості, які залежать від конкретного порушення і його ступеня. Однак, взагалі можна виділити деякі загальні особливості, які впливають на їх розвиток і взаємодію з оточуючим середовищем, а саме:

- затримку когнітивного розвитку, діти з порушеннями інтелекту можуть мати затримки у розвитку когнітивних функцій, таких як сприйняття, увага, мислення, мовлення та пам'ять. Вони можуть потребувати більш тривалого і структурованого навчання, щоб засвоїти нові знання і навички;

- соціальну та емоційну вразливість, діти можуть мати труднощі у розумінні інших людей, встановленні та підтриманні соціальних взаємин, а також у виявленні та регулюванні власних емоцій;

- потреби в індивідуалізованому підході, бо діти з порушеннями інтелекту часто потребують індивідуалізованого підходу до навчання та розвитку. Це означає, що їм можуть знадобитись спеціальні методи навчання, адаптовані матеріали, підтримка вчителів та інших фахівців, які сприяють їхньому розвитку;

- потреби в підтримці сприйняття і комунікації, деякі діти з порушеннями інтелекту можуть мати обмежену або відсутню мовленнєву комунікацію. Вони можуть користуватись альтернативними формами комунікації, такими

як жести, міміка, зображення або спеціальні пристрої. Важливо створювати сприятливі умови для їх сприйняття і вираження думок та потреб;

- потреби в спеціалізованій підтримці, дітям з порушеннями інтелекту можуть потребувати спеціалізованої підтримки від різних фахівців, таких як психологи, реабілітологи, логопеди, терапевти тощо. Ці фахівці можуть надавати допомогу в розвитку різних аспектів, включаючи когнітивні, соціальні, емоційні та мовленнєві навички.

Аналізуючи міжнародний досвід соціальної роботи з дітьми з порушеннями інтелекту, виявлено, що в багатьох країнах світу існують різноманітні підходи та програми, спрямовані на покращення якості життя цієї категорії дітей. Зміст програм і підходів для дітей з порушенням інтелекту залежить від орієнтирів та цінностей, що прийняті в кожній країні. У Китаї досвід соціальної роботи з дітьми з вадами розумового розвитку може варіюватись від регіону до регіону через різницю в наявних ресурсах, культурних нормах та місцевих ініціативах.

РОЗДІЛ II ОСОБЛИВОСТІ КОРЕКЦІЙНОЇ РОБОТИ З ДІТЬМИ З ПОРУШЕННЯМИ ІНТЕЛЕКТУ

2.1 Характеристика команди фахівців, працюючих з дітьми з порушеннями інтелекту

Соціальне замовлення, яке сьогодні робить суспільство на дошкільну освіту, вимагає від закладів створення умов для здійснення психолого-педагогічного супроводу дитини під час її перебування в дошкільному навчальному закладі. Тобто, завданням освіти є гармонізація взаємозв'язку між навчанням і розвитком, підтримка сім'ї та найближчого соціального оточення дитини, в тому числі дитини з особливими освітніми потребами. Як показує практика, сьогодні інклюзивна освіта найчастіше розглядається як процес, у ході якого реалізується право дітей з особливими освітніми потребами на здобуття освіти нарівні з однолітками в загальноосвітніх навчальних закладах.

Водночас, переважна більшість педагогів і батьків усвідомлюють, що інклюзивна освіта – це не самоціль, не лише відкриті двері до загальноосвітньої школи чи дитячого садка, а й величезна відповідальність за результат навчання всіх дітей, які беруть участь у спільному навчанні та вихованні. Якість навчання в інклюзивному навчальному закладі безпосередньо залежить від того, наскільки запропоновані освітні послуги відповідають освітнім потребам дітей з особливими освітніми потребами.

Першою вихідною ланкою в системі освіти повинні стати заклади ранньої діагностики корекції для дітей з порушеннями психофізичного розвитку від народження до 3 років. Це одна з важливих організаційних умов забезпечення загальної доступності освіти для всіх дітей з особливими психічними розладами. освітні потреби. Як свідчить зарубіжний та вітчизняний досвід, наявність цієї ланки в системі освіти дає змогу

підготувати сім'ю до вибору закладу для продовження освітнього шляху дитини, адекватного її освітнім можливостям, спланувати ресурсне забезпечення її спеціальної підтримки через організацію міжвідомчого забезпечення. Важливо, на нашу думку, створити умови для спілкування батьків здорових малюків з дітьми з особливими освітніми потребами та їх батьками в процесі різноманітної групової діяльності, яка організовується в таких закладах. Адже тоді батьки звичайних дітей починають усвідомлювати, що спільне життя не небезпечно для їхніх дітей, що діти з особливими освітніми потребами, як і їхні діти, потребують набуття досвіду спілкування з іншими дітьми [21, с.136].

Наступною ланкою системи інклюзивної освіти, слід вважати заклади дошкільної освіти, які повинні мати чітко регламентовані формалізовані стандарти освітньої діяльності. Результатом їх навчально-виховного процесу є досягнення учнями, насамперед, соціальної життєвої компетентності.

У сучасній системі дошкільної освіти створені умови для реалізації дітьми з особливими освітніми потребами права на здобуття освіти в різних організаційних моделях. Інноваційний досвід роботи дошкільних навчальних закладів з інклюзивною формою навчання обґрунтовує необхідність урахування сформованості вищих психічних функцій, особливостей емоційно-вольової сфери та поведінкових реакцій дитини, стану мовлення та соціально-побутових навичок тощо. Проте супровід дитини з особливими освітніми потребами потребує не лише додаткових спеціалістів у навчальному закладі, а й наявності нових методик і технологій для педагогів загальноосвітніх шкіл і дитячих садків. Слід визначити загальні та специфічні проблеми для кожної категорії дітей і розробити відповідні рекомендації. Наприклад, однією із поширених проблем є робота з батьками [22, с.62].

Одним із варіантів вирішення цього питання є розробка працівниками закладу змісту договору з батьками дитини з особливими освітніми потребами та батьками звичайних дітей. У таких договорах необхідно

прописати участь батьків у вихованні та розвитку дитини, надати інформацію про умови спільного навчання та виховання. До загальних проблем відноситься робота з дитячим колективом. До специфічних проблем, наприклад, стосовно дитини з порушенням слуху, відноситься створення слухового середовища. Педагоги повинні знати особливості слухового сприймання при несправному слуховому апараті, правила мовного спілкування з такою дитиною.

Отже, можна назвати третю умову інклюзивної освіти – це методичне забезпечення, розроблене в тісній співпраці практиків і представників науки. Аналіз змін, які відбуваються в системі освіти, показує, що на сьогодні існує загроза погіршення якості навчання не лише дітей з особливими освітніми потребами.

Як показує практика, найбільш оптимально і менш безболісно перетворення відбуваються в спеціальних установах. Це пов'язано з наявністю певних умов, таких як: наявність професійного персоналу, який може надати спеціальну підтримку; наявність психологічної готовності до роботи з дітьми різних категорій; організаційні умови, що забезпечують освітні потреби дітей з особливими освітніми потребами [22, с.65].

Розглянемо причини, що роблять спеціальні інституції доцільним початковим пунктом для проведення трансформаційних змін:

- перш за все, фахівці в цих закладах мають базову вищу дефектологічну освіту. Це дозволяє їм в короткий проміжок часу оволодіти основами корекційної педагогіки, спеціальної психології та спеціальних дефектологічних наук (сурдопедагогіки, тифлопедагогіки, олігофренопедагогіки, логопедії);

- вихователі, музичні керівники та інші фахівці з базовою середньою спеціальною або вищою педагогічною недефектологічною освітою, які працюють у спеціальних закладах, зазвичай підвищують свою кваліфікацію за фахом дефектології;

- педагогічний колектив спеціального закладу володіє вмінням організувати розвиваюче середовище, відповідне освітнім потребам дошкільників;

- спеціалісти спеціальних закладів мають досвід роботи в міждисциплінарних командних групах;

- вони мають психологічну підготовку до роботи з дітьми різних категорій;

- спеціальні заклади мають досвід реалізації загальноосвітніх програм з корекційно-компенсуючим спрямуванням;

- в них є необхідне ігрове та навчально-методичне обладнання;

- групи у спеціальних закладах мають низьку наповнюваність [23, с.6].

Опис технологій інклюзивної освіти передбачає визначення конкретної ролі кожної технології у досягненні кінцевого результату. Залежно від цього можна виділити наступні технології:

- 1) технології, спрямовані на організацію експериментальної діяльності в дошкільному навчальному закладі;

- 2) технології, спрямовані на організаційні зміни в дошкільних закладах;

- 3) технології, спрямовані на оцінювання ефективності навчально-виховного процесу в закладі;

- 4) технології реалізації спільного навчання та виховання в дошкільному закладі.

Аналіз існуючих діагностичних методик, дає можливість у подальшому сформулювати діагностичний пакет для оцінки ефективності використання технологій інклюзивного навчання дітей з особливими освітніми потребами за такими параметрами: особливості сім'ї, ступінь ураження дитини (слуху, зір, інтелект, рухові здібності та ін.), анамнестичні дані, рівень розвитку сприйняття порушеними аналізаторами, рівень розвитку експресивного мовлення; рівень когнітивного розвитку, комунікативна компетентність, статус в дитячому колективі, рівень тривожності, рівень емпатії[24].

Наступним кроком у роботі колективу фахівців дитячого садка є розробка програмно-методичного забезпечення супроводу дітей з особливими освітніми потребами (залежно від нозології) в контексті технологій інклюзивної освіти [25, с.83]. Тобто адаптація та модифікація існуючого або створення нового програмно-методичного забезпечення, а саме:

- аналіз розділів програм, які використовуються в дошкільному навчальному закладі, в тому числі корекційно-розвивальних (відповідні нозології);
- консультації спеціалістів щодо аналізу існуючих програм та підбору розділів до програм (за нозологіями). Розробка завдання для працівників, які реалізують освітній процес, з формулюванням труднощів, фіксацією шляхів їх вирішення з метою подальшого використання при вдосконаленні та розвитку змісту програм для їх адаптації та модифікації (відповідно до нозологій) в умовах спільне навчання та виховання. На підставі викладеного та аналізу наукових праць у сфері інклюзивної освіти визначасмо наступні обов'язки спеціалістів, які залучаються до складу колективу.

У виконанні своїх обов'язків вчителя-вихователя входять наступні аспекти:

- розробка планів і організація повсякденної діяльності дітей відповідно до освітніх програм;
- планування і здійснення корекційно-розвивальної роботи, включаючи групові та індивідуальні підходи, на основі вивчення індивідуальних особливостей дітей і рекомендацій фахівців;
- організація дотримання режиму дня учнями;
- організація формування культурно-гігієнічних навичок з урахуванням вікових особливостей дітей;
- залучення фахівців для консультування батьків;
- залучення батьків до діяльності, спрямованої на створення оптимальних умов для розвитку дітей;

Під час зустрічі з батьками варто обговорити наступні питання: дотримання режимних моментів та правил життя в дитячому садку, частоту зустрічей з фахівцями, що супроводжують дитину, роз'яснення рекомендацій консилиуму щодо індивідуального освітнього маршруту дитини, а також можливість тимчасової заміни видів навчальної діяльності.

Таким чином, організація роботи колективу фахівців в інклюзивному навчальному середовищі є складним і багатогранним процесом, який враховує численні фактори. Проте, при злагодженій роботі всього колективу досягається високий рівень ефективності інклюзивного навчання.

2.2 Аналіз сучасних корекційних технологій в роботі з дітьми з порушеннями інтелекту

За даними літератури, серед технологій, які найчастіше використовують як засоби корекції, є: арт-терапія, казкотерапія, ігротерапія та аромотерапія.

Арт-терапія – вид психотерапії та психологічної корекції, заснований на мистецтві та творчості. У вузькому розумінні під арт-терапією розуміють терапію образотворчим мистецтвом (малюванням) з метою впливу на психоемоційний стан дитини [28, с.103].

У сучасних умовах арт-терапія знаходиться під зростаючим попитом, не лише завдяки своїй легкості в застосуванні. Ця технологія виконує різноманітні функції, що мають особливу значимість у роботі з дітьми, у яких спостерігаються порушення розумового розвитку, зокрема:

- арт-терапія створює атмосферу успіху та довіри, що сприяє позитивним змінам;
- вона сприяє збільшенню самовпевненості та покращує розуміння власного досвіду;

- художні образи, використовувані в арт-терапії, сприяють інтеграції різних почуттів та свідомому сприйняттю їх;
- художні продукти, що виникають в процесі арт-терапії, дозволяють динамічний аналіз особистісного досвіду та досягнень;
- арт-терапія сприяє катарсису і задоволенню різноманітних психологічних потреб особистості.

Ці високоцінні функції арт-терапії, детально досліджуються і виявляються надзвичайно корисними для успішної практики роботи з дітьми з вадами розумового розвитку.

Все це також важливо для організації роботи з дітьми з інтелектуальною недостатністю, оскільки проблема вибору методів реалізації психокорекції порушень поведінки має більш глибокий рівень і базується на тому, що для застосування більшості психокорекційних методів, дитина повинна мати розвинені інтелектуальні здібності. Але для дітей з інтелектуальною недостатністю досягти достатнього рівня для оволодіння такими прийомами є непосильним завданням [30, с.9].

Дефіцит пам'яті характерний для всіх дітей цієї нозології і є однією з важливих умов для виконання пізнавальної діяльності. Діти відчують великі труднощі в процесі сприймання, запам'ятовування, а потім і відтворення сприйнятого і вивченого матеріалу. Вони здатні до механічного бездумного повторення і запам'ятовування матеріалу, але швидко його забувають, оскільки механізми пам'яті слабші: швидкість, повнота, тривалість і точність запам'ятовування [31].

Показаннями до арт-терапії психологи називають труднощі емоційного розвитку, агресію, стрес, депресію, поганий настрій, емоційну нестабільність, імпульсивність емоційних реакцій, почуття самотності, міжособистісні конфлікти, підвищену тривожність, страхи, низьку самооцінку.

О.А. Карабанова довела, що арт-терапія відкриває дітям з вадами інтелекту широкі можливості для гри, вираження емоцій, спілкування,

творчості; дозволяє їм спрямовувати свою художню діяльність таким чином, щоб вона позитивно впливала на розвиток їхньої особистості.

Види арт-терапії: арт-терапія малюнком, бібліотерапія (в т.ч. казкотерапія, музикотерапія, танцювальна терапія, лялькотерапія). Також однією з ефективних технологій є музикотерапія.

Позитивне емоційне збудження при звучанні приємних мелодій підвищує увагу, тонізує центральну нервову систему. У педагогічній роботі можна використовувати спеціально підібрану музику, її вплив залежить від характеру твору, музичного інструменту, гучності звуку.

Казкотерапія використовується як методологія, що базується на використанні казкової форми для стимулювання розвитку особистості, розширення свідомості та покращення мовлення. Казка виступає в ролі психотерапевтичного і психокорекційного засобу. Втім, при роботі з дітьми, які мають вади розумового розвитку, важливо враховувати особливості їхнього мислення, зокрема незрозуміння переносного значення, що часто міститься в казці, специфічність мислення, неусвідомлення причинно-наслідкових зв'язків, нездатність переносити казкові ситуації на свій власний досвід та інші подібні аспекти.

Основна ідея корекційної казкотерапії полягає в тому, що спеціально підібрані казки використовуються для покращення розвитку дітей, виправлення негативних моделей поведінки, розвитку соціальних навичок та стимулювання позитивних змін у психологічному стані. Казки мають потужну символіку, яка допомагає дітям вирішувати проблеми, розуміти свої емоції, знаходити нові шляхи вирішення ситуацій та розвивати креативне мислення.

Ігрова терапія є широко застосовуваною методикою, яку активно використовують дитячі психологи та психотерапевти. Головними цілями, які досягаються через ігрову діяльність, є саморозвиток, загальний розвиток та спілкування. Гра забезпечує можливість дитині вільно висловлювати себе без негативних наслідків, виявляти свої інтереси та виражати емоції. Крім того,

гра стимулює дитину до дослідження навколишнього середовища, розуміння зв'язків між об'єктами, причинно-наслідкових зв'язків та взаємозв'язків між подіями, що сприяє її розвитку. Також, гра допомагає дитині усвідомлювати та досліджувати соціальні відносини, соціальні ролі та набувати соціальні навички. Відповідно, психолог використовує ігрову терапію з різними цілями, в залежності від завдань корекційної роботи.

Головна мета ігрової терапії корекційної технології - підтримати і сприяти позитивним змінам у психологічному стані та поведінці клієнта. Вона може застосовуватися в різних областях, таких як педагогіка, психологія, соціальна робота, реабілітація та інші.

Ароматерапія в контексті корекційних технологій є методом, що використовується для поліпшення психоемоційного стану та фізичного благополуччя людей з різними вадами та особливостями розвитку. Вона базується на використанні ароматичних речовин, зокрема ефірних олій, які мають потужний вплив на різні аспекти функціонування людського організму.

Ароматерапія в корекційних цілях спрямована на досягнення позитивних змін у фізичному, емоційному та психологічному стані особи. Вона може використовуватися для зняття стресу, поліпшення настрою, заспокоєння, зниження агресивності та підвищення рівня концентрації уваги. Крім того, ароматерапія може сприяти покращенню сну, стимулювати когнітивні процеси, підтримувати емоційну стабільність та підвищувати загальний рівень життєвої якості.

Механізми дії ароматерапії в контексті корекційних технологій пов'язані з активацією нейрохімічних процесів у мозку, регуляцією емоційного стану, зниженням рівня вегетативної активності та стимулюванням вироблення корисних нейромедіаторів. Відбір та комбінація ароматів відбувається з урахуванням специфічних потреб та характеристик кожної особи, що вимагає фахівця з ароматерапії уважного підходу.

Узгоджене використання ароматерапії, як корекційної технології, може бути ефективним додатковим інструментом у роботі з людьми з вадами розвитку. Проте важливо враховувати індивідуальні особливості кожної особи, потенційні алергічні реакції та можливі взаємодії з іншими методиками або лікарськими препаратами. Перед використанням ароматерапії рекомендується консультиватися з кваліфікованим спеціалістом з даної галузі.

Спільним для цих технологій є їх фокус на психологічному благополуччі та зміні поведінки. Вони використовуються як доповнення до традиційних психотерапевтичних методів і можуть бути ефективними в роботі з різними віковими групами та проблемами. Однак, кожна з цих технологій має свої особливості застосування, які вимагають спеціальної підготовки та кваліфікації для їх використання в терапевтичних цілях.

Сьогодні наша держава перебуває у стані війни, а це означає, що діти з вадами розумового розвитку можуть бути особливо вразливими та потребувати особливої підтримки та догляду.

2.3 Рекомендації з організації корекційної роботи, як умови психологічного розвитку дітей з порушеннями інтелекту

Розробка рекомендацій щодо організації корекційної роботи, як умови психологічного розвитку дітей з порушеннями інтелекту, повинно ґрунтуватися на вивчених аспектах дослідження та носити практичний характер. Зупинимось на деяких з них:

- індивідуалізація підходу: Кожна дитина з порушенням інтелекту є унікальною, тому важливо створити індивідуальні програми та плани розвитку, враховуючи їхні потреби, здібності та рівень функціонування. Робота з дітьми повинна бути гнучкою і адаптивною, дозволяючи їм розвиватися у власному темпі;

- створення інклюзивного середовища: Забезпечення можливостей для інтеграції дітей з порушенням інтелекту в навчальному середовищі та соціальних групах є важливим аспектом. Інклюзивна освіта передбачає надання підтримки та ресурсів, які необхідні для успішної адаптації та розвитку дітей у звичайних класах. Це може включати навчальні програми з індивідуальними підходами, спеціалізовані методики та психологічну підтримку;
- залучення спеціалістів: Команда фахівців, таких як психологи, педагоги-дефектологи, логопеди та інші спеціалісти, є важливою складовою успішної корекційної роботи. Вони можуть проводити діагностику, розробляти індивідуальні плани розвитку, надавати консультації батькам та вчителям, а також використовувати спеціальні методики та техніки для покращення когнітивного розвитку та соціальної адаптації дітей;
- психологічна підтримка: Діти з порушенням інтелекту можуть стикатися з емоційними та соціальними труднощами. Забезпечення психологічної підтримки, як для самої дитини, так і для її батьків та родини, є важливим аспектом корекційної роботи. Психологи можуть працювати з дітьми над розвитком навичок саморегуляції, соціальної взаємодії та підтримувати їх у процесі стикаючись з труднощами;
- партнерство з батьками: Залучення батьків як партнерів у корекційній роботі є надзвичайно важливим. Батьки мають глибоке розуміння своєї дитини і можуть надати цінну інформацію про її потреби та здібності. Забезпечення взаємодії, надання порад та підтримки батькам, а також надання можливостей для співпраці, сприяє успішному розвитку дитини.

Рекомендації становлять основу для організації корекційної роботи та створення умов психологічного розвитку дітей з порушеннями інтелекту. Врахування індивідуальних потреб кожної дитини та забезпечення їхньої

підтримки і інтеграції є ключовими аспектами у підтримці цієї вразливої групи дітей. [32; 33].

Особлива увага приділяється дітям з ООП. Міністерство освіти і науки України рекомендує розглянути можливість надання корекційних послуг дистанційно, в тому числі дітям з числа внутрішньо переміщених осіб. Корекційні послуги надаються залежно від рівня супроводу, в який розподіляються діти. З досвіду роботи спеціальних навчальних закладів для дітей з особливими освітніми потребами щодо реалізації індивідуального навчального плану, надання рекомендацій батькам та перевірки завдань, які виконують педагоги (вихователі, дефектологи (вчителі-дефектологи, логопеди)) можна рекомендувати використовувати такі засоби зв'язку:

- розміщення завдань та рекомендацій на сайті закладу;
- створення груп з батьками, учнями в соціальних мережах (Viber, Telegram, WhatsApp та ін.);
- використання електронних майданчиків (ZOOM, Google Classroom тощо);
- Skype конференції;
- телефонний зв'язок;
- листування електронною поштою тощо.

Своєрідність розвитку дітей цієї категорії зумовлена особливостями їх вищої нервової діяльності, що характеризується дисбалансом процесів збудження і гальмування, порушенням взаємодії першої та другої сигнальних систем. У структурі психіки таких дітей насамперед спостерігається недорозвинення пізнавальних інтересів і зниження пізнавальної активності, що зумовлено уповільненням темпу психічних процесів. Під час ППР емоції, воля, поведінка, а в деяких випадках і фізичний розвиток набувають певних специфічних рис, хоча найбільше порушується процес мислення, і насамперед здатність до абстрагування та узагальнення. Як наслідок, формування знань і уявлень про довкілля відбувається надто повільно. Розвиток усіх психічних процесів у дітей цієї категорії відрізняється якісною

своєрідністю, тоді як перша стадія пізнання — відчуття і сприймання — вже порушена.

Неточність і слабкість диференціації зорових, слухових, кінестетичних, тактильних, нюхових і смакових відчуттів призводять до труднощів орієнтації учнів у навколишньому середовищі. У процесі засвоєння окремих навчальних предметів це проявляється в повільному темпі засвоєння та розуміння навчального матеріалу. З усіх видів мислення (наочно-дієвого, наочно-образного та словесно-логічного) у школярів з ППР найбільше порушено логічне мислення, що виявляється у слабкості узагальнення, труднощів розуміння сутності явища або факту.

У школярів з порушеннями інтелектуального розвитку (ППР) спостерігаються характеристики мовленнєвої діяльності, які проявляються у системному недорозвиненні всіх аспектів мовлення, таких як фонетика, лексика і граматики. Труднощі у звуко-буквеному аналізі і синтезі, сприйнятті та розумінні мовлення призводять до різних розладів у читанні і письмі. Зменшення потреби у вербальному спілкуванні призводить до недостатнього використання мови як засобу комунікації; активний словник обмежений і містить багато кліше; фрази мають однотипну структуру і низький зміст. Особливості мовленнєвої діяльності цих учнів безпосередньо пов'язані з порушенням абстрактного та логічного мислення.

Слід відзначити, що мовлення учнів з ППР не виконує свою регулятивну функцію належним чином, оскільки у багатьох випадках словесні інструкції є незрозумілими, що призводить до неправильного розуміння і виконання завдань. Однак в повсякденному житті учні цієї категорії здатні проводити розмову на теми, пов'язані з їх особистим досвідом, використовуючи прості речення.

Психологічні особливості учнів з ППР також проявляються у порушенні емоційної сфери. Залежно від ступеня вражуваності їх інтелектуальної сфери діти виявляють різні емоції.

Використання спеціальних методів і прийомів навчання та супроводу. Використання спеціальних методів і прийомів, які використовуються в процесі корекційно-розвивального навчання, сприятиме розвитку різноманітних форм мислення учнів з інтелектуальною недостатністю, зокрема словесно-логічного. Для цього необхідно дотримуватися наступних методів тренування [36]:

- доступність змісту навчального матеріалу;
- наочність змісту навчання;
- подача нового матеріалу невеликими порціями з урахуванням працездатності;
- періодична актуалізація вивченого матеріалу, постійне повторення;
- використання засобів розвитку пізнавальної активності та підтримки уваги;
- використання широкого арсеналу дидактичних, психокорекційних ігор і вправ (пізнавальних, сенсорних, рухових, комунікативно-мовленнєвих);
- позитивна оцінка навчальних досягнень і успіхів [37].

Використання різноманітних додаткових засобів і прийомів у процесі корекційно-розвивального навчання (ілюстративна, символічна наочність, різноманітні варіанти планів, запитання вчителя тощо) сприятиме підвищенню якості відтворення навчального матеріалу. При цьому слід мати на увазі, що специфіка пізнавальної діяльності значною мірою визначається структурою інтелектуального порушення. У зв'язку з цим врахування особливостей учнів дає можливість створити умови, що сприяють розвитку всіх психічних процесів [37].

Впровадження методів, спрямованих на підтримку психоемоційного стану, зосереджене на створенні сприятливого фізичного та емоційного оточення шляхом використання таких стратегій, як спілкування з дорослими, установлення розпорядку дня та проведення активностей, сприяючих саморегуляції. Ці заходи спрямовані на зниження рівня стресу, збереження

життєвих сил та підвищення адаптивності до постійно змінюючихся умов суспільного життя.

Тому для підтримки психоемоційного стану учнів необхідно використовувати такі методи:

- проведення бесід. Обговорення теми війни з учнями, незалежно від того, які особливості дитини та якого віку. Зміст і прийоми інформування про війну залежать від віку учнів, індивідуальних пізнавальних можливостей розуміння і сприйняття мовлення;

- впровадження рутин (необхідних і очікуваних щоденних завдань, які доповнюють правила і звільняють час для навчання). Впровадження розпорядку є однією зі складових ефективного класного менеджменту.

Однак єдиного правильного списку розпорядків не існує, оскільки вони залежать від школи, класу та форми навчання. Вчителі на власний розсуд можуть вибрати ті розпорядки, які найкраще підходять для конкретного класу. Таким чином, встановлений візуалізований розпорядок дня школярів з ПВП (картинки, перелік дій тощо), що складається із звичайних гігієнічних процедур, викладання предметів, рухової активності, прогулянок, ігор, прийому їжі, виконання домашніх справ є основою для безпеки та впевненості учнів. Розпланований розклад справ створює у дитини стан передбачуваності, допомагає зняти її тривожність;

- активне використання ігрової діяльності (ігри та вправи на свіжому повітрі як у навчальний, так і в позаурочний час, сенсорні, дидактичні ігри тощо), що сприяє розвитку та підтримці соціальних, комунікативних, пізнавальних навичок. Ігрова діяльність є доступним і ефективним засобом зняття психологічної напруги. Застосування різних видів ігор та вправ сприяє розвитку пізнавальної активності дітей з інтелектуальною недостатністю; гармонізувати психоемоційний стан; зменшити невротичні реакції; покращувати емоційний стан дітей у стресових ситуаціях. Слід пам'ятати, що ігри повинні відповідати віку та психофізичному розвитку учнів;

– використання психокорекційних прийомів і вправ, спрямованих на зняття емоційної напруги та саморегуляцію (дихальна гімнастика, методи арт-терапії, психогімнастика тощо). Ефективні дихальні та тілесні вправи. За своєю спрямованістю вони можуть бути розслаблюючими, заспокійливими, знімати м'язову напругу, відновлювати ресурси, активізувати і т.д.

Швидко повернути собі опори в стресових ситуаціях допоможуть прості міні-практики, запропоновані С. Ройз, передусім це ігри з долоньками (обведення долоні по контуру, відбитки на піску, будь-якій крупі, на папері; вирізання і їх розпис), створення ляльок (з ниток, поролону, тіста тощо). Проте будь-яка творчість може зцілити від почуттів, тому по можливості потрібно малювати, ліпити, конструювати, шити тощо. Догляд за собою. Радимо вчителям берегти себе, свій емоційно-психічний стан, вивчати та використовувати техніки подолання тривожності. Необхідно зберігати і відновлювати свій ресурс. У цей непростий час педагогу необхідно мати силу витримки, терпіння в роботі з дітьми, які зазнали психотравмуючого впливу. Учитель повинен мати сили витримати наповнений болем погляд дитини, відповісти на її запитання, витримати реакцію, щоб зняти її хвилювання. Використання сучасних наукових і практичних розробок [38, с.100].

У роботі з дітьми з інтелектуальною недостатністю доцільно користуватися підготовленими порадами для спеціалістів і батьків щодо навчання та підтримки учнів в умовах кризових викликів, які постійно висвітлюються на сайті Інституту спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка. НАПН України [8]. Так, спеціалісти відділу навчання дітей з інтелектуальною недостатністю Інституту спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України беруть участь у розробці різноманітного контенту для підтримки як дітей з інтелектуальними порушеннями, так і з комплексними вадами розвитку, а також для спеціалістів, які працюють з такими дітьми за різними формами навчання (очна, дистанційна, змішана) [39, с.36].

На допомогу фахівцям, які працюють з дітьми-ВПО, відділ освіти дітей з інтелектуальною недостатністю також надає методичні матеріали, презентації, посібники для батьків дітей з ІНП. Саме запропоновані навчально-методичні матеріали, посібники, методичні рекомендації для батьків та педагогів, що постійно розміщені на сторінці Інституту та кафедри у Facebook, розкривають важливі корекційні прийоми в роботі з дітьми з порушеннями інтелектуального та комплексного розвитку, допомагають у дистанційній формі, та денної форми навчання. психокорекційні прийоми і технології нормалізації психічного стану, налагодження спілкування та спілкування дітей зі своїми педагогами, друзями, однолітками [40, с.309].

Слід зазначити, що до кожної дитини з інтелектуальною недостатністю необхідно застосовувати індивідуальний та диференційований підхід, враховувати пізнавальні можливості дітей, їх психологічний та емоційний стан. Незважаючи на складні обставини війни, необхідно в доступній формі пояснювати дітям події, що відбуваються навколо, сприяти формуванню в дітей реального сприйняття світу, заспокоювати їх, запевняти, що ворог розбитий і скоро ми всі повернемося до мирного життя.

Висновки до другого розділу

У результаті дослідження особливостей корекційної роботи з дітьми з порушеннями інтелекту можна зробити наступний висновок.

Корекційна робота з дітьми з порушеннями інтелекту вимагає комплексного підходу, індивідуалізації та інклюзії. Врахування особливих потреб і можливостей кожної дитини, створення інклюзивного середовища, залучення спеціалістів та надання психологічної підтримки є ключовими аспектами успішної корекційної роботи. Організація індивідуальних програм та планів розвитку дозволяє кожній дитині працювати у власному темпі та розкривати свій потенціал. Інклюзивне середовище сприяє соціальній і академічній інтеграції дітей з порушеннями інтелекту. Використання спеціалізованих методик та психологічна підтримка сприяють їхньому когнітивному розвитку та соціальній адаптації.

У ході дослідження команди фахівців корекційної освіти, які є ключовим елементом успішної корекційної роботи, визначено, що ефективна команда фахівців повинна мати не лише професійні навички, але й вміння співпрацювати, враховувати індивідуальні потреби дітей та забезпечувати психологічний комфорт.

Проведений аналіз сучасних корекційних технологій, що застосовуються в роботі з дітьми з порушеннями інтелекту, дозволив нам встановити, що використання зазначених технологій дозволяє досягти кращих результатів у корекційній роботі, сприяє психологічному розвитку дітей та поліпшує їхню якість життя.

Нами запропановані рекомендації, щодо організації корекційної роботи, як важливої умови психологічного розвитку дітей з порушеннями інтелекту. Ці рекомендації спрямовані на створення сприятливого середовища,

забезпечення індивідуального підходу, використання методів саморегуляції та підтримки психоемоційного стану дітей.

ВИСНОВКИ

У першому розділі нашого дослідження проведено аналіз поняття "порушення інтелекту" у дітей. Встановлено, що порушення інтелекту є складним соціальним явищем, яке вимагає спеціалізованого підходу та підтримки для досягнення повноцінного розвитку у дітей. Вивчення особливостей психологічного розвитку дітей з порушеннями інтелекту, дозволило уточнити їхні потреби та вимоги до навчання та соціальної адаптації. Це допомагає фахівцям у галузі корекційної освіти та соціальної роботи краще розуміти дитину, сприяючи її оптимальному розвитку.

У ході аналізу зарубіжного досвіду соціальної роботи з дітьми з порушеннями інтелекту, ми встановили, що в зарубіжних країнах враховуються особливості дітей з порушеннями інтелекту, що сприяє їх соціальній інтеграції та покращенню якості життя. Ці уявлення можуть бути корисними для фахівців, які працюють з такими дітьми, для вдосконалення методів та підходів соціальної підтримки цієї категорії дітей.

Проаналізувавши фахівців корекційної освіти, які є важливим аспектом успішної корекційної роботи, ми з'ясували, що ефективна команда фахівців повинна мати не лише професійні навички, але й вміння співпрацювати та враховувати індивідуальні потреби дітей, забезпечуючи їм психологічний комфорт. Це сприяє забезпеченню якісної корекційної роботи та позитивному розвитку дітей з порушеннями інтелекту.

Крім того, було проведено аналіз сучасних корекційних технологій в роботі з дітьми з порушеннями інтелекту, що надають можливості для індивідуалізації та адаптації навчання, сприяють розвитку різних аспектів особистості дитини з порушеннями інтелекту.

Нами розроблено рекомендації, щодо організації корекційної роботи, як умови психологічного розвитку дітей з порушеннями інтелекту. Вони

спрямовані на створення оптимального середовища для навчання та соціальної адаптації дітей з порушеннями інтелекту, що сприяє їхньому інтегруванню у суспільство та забезпечує їхній оптимальний розвиток.

Подальше використання цих рекомендацій може сприяти підвищенню рівня соціальної адаптації та розвитку дітей з порушеннями інтелекту, створенню рівних можливостей для їхнього успішного включення у суспільство.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Актуальні питання корекційної освіти (педагогічні науки): збірник наукових праць / за ред. В. М. Синьова, та ін. Кам'янець-Подільський: ПП Медобори-2006, 2011. Вип. II. 288 с.
2. Алімов О. Ф., Афанасьєва Н. Є. / Психологічне консультування в екстремальних та кризових умовах: [навчальний посібник].- Харків: УЦЗУ, 2008. 122 с.
3. Артемова Л. В. Реалії та перспективи розвитку дошкільної освіти України в контексті ключових позицій Болонської декларації. // Вісник Глухівського державного національного педагогічного університету ім. О. Довженка. 2010. Вип. 16. С. 10-14.
4. Бабяк О. О. Методичні рекомендації: Формування міжособистісних стосунків у підлітків із ЗПП. Київ, 2017. [Електроний ресурс] – Режим доступу:[URL:https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchannya-ditejuspecialnih-zakladah-osviti/osvita-ditej-z-osoblivimipotrebami/navchalniprogrami](https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchannya-ditejuspecialnih-zakladah-osviti/osvita-ditej-z-osoblivimipotrebami/navchalniprogrami).
5. Березка С.Ф. Особливості психокорекції поведінкових розладів дітей з порушенням інтелектуального розвитку засобами арт-терапії: автореф. дис. ... канд. психол. наук: 19.00.08. Київ, 2019. 21 с.
6. Базовий компонент дошкільної освіти / Науковий керівник: А. М. Богуш, дійсний член НАПН України, проф, д-р пед. наук ; Авт. кол-в: Богуш А. М., Беленька Г. В., Богініч О. Л. [та ін.]. Київ, 2012. 26 с
7. Бондар В. І. Спеціальна освіта в Україні: погляди в майбутнє. Київ, 2004. С. 29-114.
8. Виготський Л.С. Основи дефектології. СПб. : Лань, 2003. 654 с.
9. Гавриленко Г. Розвиток емоційно-вольової сфери у дітей з легкою розумовою відсталістю. Психокорекційний комплекс. Психолог. 2013. № 9. С. 50-56.

10. Гаврилов О. В. Деякі аспекти організації роботи з дітьми з помірною та тяжкою розумовою відсталістю в республіці Польща. Актуальні питання корекційної освіти. Кам'янець-Подільський: «Медобори2006», 2011. С. 33-42.
11. Гальперин П. Я. Лекції по психології / Под ред. и с предисл. А. И. Подольского. М., 2002.
12. Дидактичні та методичні засади спеціальної освіти розумово відсталих дошкільників: нав.-метод. посіб. / за ред. Блеч Г. О. та ін. Київ: Інститут спеціальної педагогіки НАПН України, 2014. 337 с.
13. Дидактичні та соціально-психологічні аспекти корекційної роботи у спеціальній школі: наук.- метод зб. / за ред. В. Бондаря, В. Засенка. Київ: Науковий світ, 2004. Вип. 5. 372 с.
14. Інститут спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка Національної академії педагогічних наук України (2022, 19 березня). Допомога та підтримка дітям з порушеннями інтелектуального розвитку в умовах воєнного стану в країні. [Електроний ресурс] – Режим доступу: [URL: https://bit.ly/3G3voaz](https://bit.ly/3G3voaz)
15. Ісаєв Д. Н. Розумова відсталість у дітей та підлітків. СПб.: Мова, 2003. 391 с.
16. Колупаєва А.А., Савчук Л.О. Діти з особливими освітніми потребами та організація їх навчання. Видання доповнене та перероблене: наук.- метод. посіб. / А.А. Колупаєва, Л.О. Савчук, К.: Видавнича група «АТОПОЛ», 2011. 274 с.
17. Корекційна педагогіка та спеціальна психологія: зб. наук. праць. Київ: НПУ імені М.П. Драгоманова 2017. № 34. Частина 2. С. 77-84.
18. Миронова.С.П. Методика корекційної роботи при порушеннях пізнавальної діяльності: підручник. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2014. 260 с

19. Навчально-методичний комплект. Навчально-методичний посібник «Особлива дитина в інклюзивному навчальному закладі». / Коваль Л.В., Компанець Н.М., Квітка Н.О., Лапін А.В., Луценко І.В. К.: 2017р
20. Овчиннікова, Т. Н. Особистість та мислення дитини: діагностика та корекція: науково-популярна література. 2000. 192 с.
21. Організаційно-методичні засади діяльності інклюзивно-ресурсних центрів: навчально-методичний посібник / За заг. ред. М.А. Порошенко та ін. Київ: 2018. 252 с.
22. Особливості розумового розвитку учнів допоміжної школи. Спеціальна психологія. Частина I / За ред. М. П. Матвєєвої, С. П. Миронової. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський державний педагогічний університет, інформаційно-видавничий відділ, 1999. С. 100-158.
23. Полторак Л.Ю. Арт-терапія в соціальній роботі: навчальний посібник. Херсон: ФОП Грінь Д.С., 2014. 152 с.
24. Положення про дистанційну форму здобуття повної загальної освіти (затв. Наказом МОН України від 08.09.2020 №1115). [Електроний ресурс] – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/npa/deyakipitannya-organizaciyi-distancijnogo-navchannya-zareyestrovano-v-ministerstvi-yusticiyiukrayini-94735224-vid-28-veresnya-2020-roku>.
25. Програмно-методичний комплект «Професійне співробітництво в інклюзивному навчальному закладі» / Колупаєва А.А. та ін., Професійне співробітництво в інклюзивному навчальному закладі: навчально-методичний посібник. Київ: Видавнича група «А.С.К.», 2012. 197 с.
26. Про організацію освітнього процесу. Лист МОН № 1/3371-22 від 06.03.22 р. [Електроний ресурс] – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua>.

27. Психолого-педагогічний супровід навчання дітей з інтелектуальними порушеннями: навч.-метод. Посіб. / О. В. Чеботарьова та ін. Харків. Вид-во «Ранок», ВГ «Кенгуру», 2020. 256 с.
28. Рибченко Л.К. Застосування корекційних технологій в роботі з дітьми із аутизмом. Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 19. Корекційна педагогіка та спеціальна психологія: зб. наук. праць. Київ: НПУ імені М.П. Драгоманова 2017. № 34. Частина 2. С. 77-84.
29. Рибченко Л.К. Психологічні механізми створення педагогічних умов ефективною корекційною роботи з аутичними дітьми. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 19. Корекційна педагогіка та спеціальна психологія: зб. наукових праць. Київ: НПУ імені М. П. Драгоманова. 2016. № 32. ч. 2. С. 83-90.
30. Синьов В.М. Коберник Г.М. Основи дефектології: навч. посібник. Київ: Вища шк., 1994. 143 с.
31. Скрипник Т. Дитина з синдромом раннього дитячого аутизму в школі. Дефектологія. 2008. № 2. С. 62-73.
32. Томаля, Т. С. Нормативно-правове забезпечення розвитку інклюзивної освіти в Україні. Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки, 2018. С. 309-312.
33. Чеботарьова О. В. Порадник батькам: практичні рекомендації під час дистанційного навчання дітей з інтелектуальними порушеннями: навч.-метод. Посіб. Київ: ІСПП імені Миколи Ярмаченка НАПН України. 2020 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://ispukr.org.ua/?p=5762#.Xz1pztQS9H0http>.
34. Чеботарьова О. В. (2020). Учні початкових класів із порушеннями інтелектуального розвитку: навчання та розвиток: навчально-методичний посібник / О. В. Чеботарьова, І. В. Гладченко. Харків: Вид-во «Ранок», 128 с.
35. Чупахіна, С. В. Психофізіологічні особливості опанування учнями з інтелектуальними порушеннями інформаційно-комунікаційними

- технологіями. // Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка, 2020 ст. 156- 166.
- 36.Шевченко. Ю. Особливості розвитку дітей з інтелектуальними порушеннями в сучасному освітньому просторі. Особлива дитина: навчання і виховання, 2020. С.36-46.
- 37.Matson, J. L., & Issarraras, A. Handbook of intellectual disabilities. Cham: Springer, 2019. С.1093-1103.
- 38.McKenzie, K., Milton, M., Smith, G., & Ouellette-Kuntz, H. Systematic review of the prevalence and incidence of intellectual disabilities: current trends and issues. Current Developmental Disorders Reports, 2016. 104-115.
- 39.Samuel L. Odom, Joann Vitztum at al. Preschool inclusion in the United States: a review of research from an ecological systems perspective. Journal of Research in Special Educational Needs. Vol. 4., 2004. №1. С 6-13.
- 40.Warming H. Inclusive discourses in early childhood education (RoskildeUniversity,Danmark). [Electronic resource]. – Access mode: https://www.researchgate.net/publication/233263284_Inclusive_discourses_in_early_childhood_education